

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

عنصر معنوی جرایم و جزاها در شریعت اسلامی و قانون وضعی افغانستان

(پایان نامه ماستری)

محصل: عبدالمسحب منیب
استاد راهنما: دکتر عبدالله حقیار

سال ۱۳۹۹ هـ. ش

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

عنصر معنوی جرایم و جزاها در شریعت اسلامی و قانون وضعی افغانستان

(پایان نامه ماستری)

محصل: عبدالمسحب منیب
استاد راهنما: داکتر عبدالله حقیار

سال: ۱۳۹۹ هـ ش

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت فقه و قانون

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم عبدالمسحب ولد عبدالواحد ID: SH-MSF-98-541 محصل دور هفتم فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: عنصر معنوی جرایم و جزاها در شریعت اسلامی و قانون به روز یکشنب تاریخ ۱۴۰۱/۹/۶ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۰ (نمره به عدد) لورده پورده (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

نمبره	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	سر محقق سید حبیب شاکر	عضو هیات	
۲	دکتور محمد یونس ابراهیمی	عضو هیات	
۳	دکتور عبدالله حقیار	استاد رهنما و رئیس جلسه	

خلاصه تحقیق

محظور شرعی و قانونی به عمد یا تقصیر ارتکاب شود و به انتساب آن به مرتکب تردیدی وجود نداشته باشد، به آن عنصر معنوی جرم گفته میشود. به همین دلیل در ارتکاب محظور شرعی و قانونی که عمد یا تقصیر مرتکب ثابت نباشد، نمیتوان آنرا جرم نامید. بدین لحاظ، عنصر معنوی جرایم و جزاها به وضعیت ذهنی خلاف شرع و قانون یک شخص نسبت به اجزائی عنصر مادی و دیگر نتایج مورد نظر شرع و قانون گذار گفته میشود. از موارد فوق دانسته میشود که مبنای عنصر معنوی جرایم و جزاها، اراده معتبر در شرع جهت ارتکاب جرم است. پیامد ارتکاب جرم به عمدا یا خطاء، مسؤولیت جزائی است. مسؤولیت جزائی به مفهوم تکلیف شخص به پاسخگویی راجع به ارتکاب آن رفتار مجرمانه در پیشگاه مراجع عدلی و قضایی است.

جرایم از حیث عنصر معنوی، به جرایم عمدی و جرایم غیر عمدی دسته بندی میشود. از نظر شریعت اسلامی و قانون وضعی در جرایم عمدی مجموع اراده، قصد و علم از اجزائی عنصر معنوی در جرایم عمدی است، بدون آن ها عنصر معنوی عینیت پیدا نمیکند و به تبع آن ارتکاب جرایم عمدی نخواهد بود. ارتکاب جرم بدون علم به اثر تقصیر در رفتار مباح یا جرمی، عنصر معنوی در جرایم غیر عمدی است. به این مفهوم که هرگاه در رفتار مباح از حد متعارف کم کاری کند و آنچه که انجام آن لازم است، انجام ندهد و یا باید آن رفتار را انجام ندهد؛ ولی انجام دهد، مرتکب مسؤولیت دارد. منظور از تقصیر در رفتار مجرمانه، جرایم شبه عمدی است و درین صورت تقصیر شخص عینیت بیشتر دارد؛ چون رفتار مجرمانه را با اراده و قصد مرتکب میشود؛ ولی خواهان نتیجه واقع شده، نبوده است.

در تحقیق حاضر تنها عنصر معنوی جرایم و جزاها از منظر شریعت اسلامی و قانون وضعی بررسی گردیده است و سایر عناصر پدیده مجرمانه خارج موضوع نوشتار است. اهمیت عنصر معنوی جرایم و جزاها کمتر از سایر عناصر نیست. شریعت اسلامی و قانون وضعی وجود آنرا در تحقق جرم حتمی و لازمی دانسته اند و رفتارهای خارج از اراده و تقصیر شخص را جرم ندانسته اند و یا مرتکب آنرا مجازات شدنی نمی دانند. موضوع عنصر معنوی جرایم و جزاها در این تحقیق به طور مقایسه ای به بحث و بررسی گرفته شده است. و منظور از مقایسه برجستگی شریعت اسلامی و قدامت موضوعات عنصر معنوی است که به تازگی در قانون وضعی تدوین شده و تأثیر پذیری آنرا از شریعت اسلامی نشان می دهد.

کلید واژه ها: عنصر ، معنوی ، جرایم، جزا ها، شریعت، قانون

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

Error! Bookmark not defined..... تقدیم

Error! Bookmark not defined..... تقدیر

ب..... خلاصه تحقیق

ت..... فهرست مطالب

Error! Bookmark not defined..... مقدمه

فصل اول

مفاهیم و کلیات

Error! Bookmark not defined..... مبحث اول: مفاهیم لغوی واصطلاحی واژه ها

Error! Bookmark not defined..... مطلب اول: مفهوم عنصر

Error! Bookmark not defined..... مطلب دوم: مفهوم معنوی

Error! Bookmark not defined..... مطلب سوم: مفهوم جرم در لغت واصطلاح

Error! Bookmark not defined..... مطلب چهارم: مفهوم جزا در لغت واصطلاح

Error! Bookmark not defined... مطلب پنجم: مفهوم عنصر معنوی جرایم و جزاها

Error! Bookmark not مبحث دوم: مبنا، اهمیت و پیشینه عنصر معنوی جرایم و جزاها **defined.**

Error! Bookmark not defined..... مطلب اول: مبنا، اهمیت عنصر معنوی جرایم و جزاها

Error! Bookmark not defined... مطلب دوم: اهمیت عنصر معنوی جرایم و جزاها

Error! Bookmark not defined.... مطلب سوم: پیشینه عنصر معنوی جرایم و جزاها

Error! Bookmark مطلب چهارم: ارتباط عنصر معنوی جرایم و جزاها با مسئولیت جزائی **not defined.**

Error! Bookmark not defined..... مطلب پنجم: مفهوم مسئولیت جزائی

Error! Bookmark not defined..... مطلب ششم: مبنای مسؤولیت جزائی

Error! Bookmark not defined. مطلب هفتم: نظریه مسؤولیت جزائی در شریعت اسلامی

Error! Bookmark not defined. مطلب هشتم: نظریه مسؤولیت جزائی در قانون وضعی

Error! Bookmark not defined. مطلب نهم: طبقه بندی جرایم بر حسب عنصر معنوی

فصل دوم

عنصر معنوی جرایم عمدی

در شریعت اسلامی و قانون وضعی افغانستان

Error! Bookmark not defined..... مبحث اول: اجزای عنصر معنوی جرایم عمدی

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: اجزای عنصر معنوی جرایم عمدی در شریعت اسلامی

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: اجزای عنصر معنوی جرایم عمدی در قانون وضعی افغانستان

Error! Bookmark not defined..... مطلب سوم: مقایسه

Error! Bookmark not defined. مبحث دوم: اراده، جزئی از عنصر معنوی جرایم عمدی

Error! Bookmark not defined..... مطلب اول: مفهوم اراده در لغت و اصطلاح

Error! Bookmark not defined..... مطلب دوم: انواع اراده

Error! Bookmark not defined..... مطلب سوم: مراحل اراده

Error! Bookmark not defined. مطلب چهارم: شرایط اعتبار اراده در عنصر معنوی جرایم

Error! Bookmark not defined. مبحث سوم: قصد، جزئی از عنصر معنوی جرایم عمدی

Error! Bookmark not defined..... مطلب اول: مفهوم قصد در لغت و اصطلاح

Error! Bookmark not defined..... مطلب دوم: تفاوت قصد و انگیزه

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم: انواع قصد مجرمانه در عنصر معنوی جرایم عمدی

Error! Bookmark not defined. مبحث چهارم: علم، جزئی از عنصر معنوی جرایم عمدی

Error! Bookmark not defined..... مطلب اول: مفهوم علم در لغت و اصطلاح

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: نقش علم در عنصر معنوی جرایم عمدی در شریعت اسلامی

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم: نقش علم در عنصر معنوی جرایم عمدی در قانون وضعی

Error! Bookmark not defined..... مطلب چهارم: مقایسه

فصل سوم

عنصر معنوی جرایم غیر عمدی

در شریعت اسلامی و قانون وضعی افغانستان

Error! Bookmark not defined..... مبحث اول: مفهوم عنصر معنوی جرایم غیر عمدی

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: مفهوم عنصر معنوی جرایم غیر عمدی در شریعت اسلامی

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: مفهوم عنصر معنوی جرایم غیر عمدی در قانون وضعی

Error! Bookmark not defined..... مطلب سوم: انواع تقصیر

Error! Bookmark not defined..... مطلب چهارم: مقایسه

Error! Bookmark not defined..... مبحث دوم: اساس تجریم در جرایم غیر عمدی

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: اساس تجریم در جرایم غیر عمدی در شریعت اسلامی

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: اساس تجریم در جرایم غیر عمدی در قانون وضعی

Error! Bookmark not defined...... مطلب سوم: مقایسه

Error! Bookmark not defined...... مبحث سوم: ویژگی های جرایم غیر عمدی

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: ویژگی های جرایم غیر عمدی در شریعت اسلامی

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: ویژگی های جرایم غیر عمدی در قانون وضعی

Error! Bookmark not defined...... مطلب سوم: مقایسه

Error! Bookmark not defined...... مبحث چهارم: انواع جرایم غیر عمدی

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: انواع جرایم غیر عمدی در شریعت اسلامی

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: انواع جرایم غیر عمدی در قانون وضعی

Error! Bookmark not defined...... مطلب سوم: مقایسه

1..... نتیجه گیری

3..... پیشنهادات

Error! Bookmark not defined...... فهرست ها

Error! Bookmark not defined...... فهرست آیات قرآن کریم

Error! Bookmark not defined...... فهرست احادیث

Error! Bookmark not defined...... فهرست منابع

نتیجه گیری

نتایج حاصله از مطالب یادشده قرار ذیل است:

۱. جرم در فقه اسلامی به مفهوم ممنوع های شرعی است که خداوند متعال مرتکب آن ها را باحد یا تعزیر مجازات میکند. جرم در کود جزائی افغانستان به این مفهوم است: جرم، ارتکاب عمل یا امتناع از عملی است که مطابق احکام قانون جرم شناخته شده، عناصر آن مشخص و برای آن مجازات یا تدابیر تأمینی تعیین گردیده باشد.
۲. جزا در معنای عام پاداش و مکافات و عوض نیکی یا بدی را دادن و در معنای خاص سزای بدی را دادن معنا میدهد. جزا در اصطلاح، عبارت از مشقتی است شرعی و قانونی که از طرف محکمه بر مجرم تحمیل میشود.
۳. عنصر معنوی جرایم و جزاها در فقه اسلامی و حقوق به مفهوم، وضعیت ذهنی خلاف شرع و قانون یک شخص نسبت به اجزایی عنصر مادی و دیگر نتایج مورد نظر شرع و قانون گذار است.
۴. مبنای عنصر معنوی جرایم و جزاها، اراده معتبر در شرع جهت ارتکاب جرم است.
۵. در مورد اهمیت عنصر معنوی جرایم و جزاها همین بسنده است که در نبود آن، جرمی واقع نمیشود.
۶. عنصر معنوی جرایم و جزاها در شریعت اسلامی سابقه طولانی دارد و در قانون وضعی در قرن های اخیر شناخته شده است.
۷. جرایم از حیث عنصر معنوی به دو دسته تقسیم میشود، جرایم عمدی و جرایم غیر عمدی. این تقسیم بندی هم در شریعت اسلامی و هم در قانون وضعی پذیرفته شده است.
۸. اراده، قصد و علم هم در شریعت اسلامی و هم در قانون وضعی، اجزایی عنصر معنوی جرایم عمدی است و بدون مجموع آن ها عنصر معنوی جرایم عمدی تحقق پیدا نمیکند.

۹. اراده در لغت به مفهوم طلب کردن و خواستن است. در شریعت اسلامی و قانون وضعی به حرکت و میل

نفس به انجام کار پس از تصور و تصدیق منفعت آن اراده گفته میشود.

۱۰. قصد در لغت به مفهوم خواست، عزم، غایت، غرض، فکر، مراد، منظور، میل، نقشه و هدف است و در اصطلاح شریعت اسلامی و قانون وضعی به دو مفهوم به کار میرود. یکی به مفهوم عام و آن عبارت است از مجموع اراده، قصد و علم که به عنصر معنوی جرایم یاد میشود و به مفهوم خاص نیز استعمال میشود

و آن عبارت از جزم خواستن رفتار مجرمانه و نتیجه آن است.

۱۱. قصد مجرمانه، شکل معین و خاص ندارد در شریعت اسلامی و قانون وضعی به اعتبارات مختلف تقسیم بندی شده است. قصد گاهی عام و گاهی خاص است؛ گاهی معین و گاهی نامعین؛ گاهی مباشر و زمانی غیر مباشر است.

۱۲. جهل به احکام در شریعت اسلامی و قانون وضعی عذر نیست و به عنصر معنوی جرایم عمدی ربط ندارد؛ اما علم به موضوع جرم ارتكابی هم در شریعت اسلامی و هم در قانون وضعی مرتبط به عنصر معنوی جرایم است و در نبود آن علم، جرم عمدی محقق نمیشود و فعل ارتكابی وصف مجرمیت را ندارد.

۱۳. عنصر معنوی جرایم غیر عمدی در شریعت اسلامی به مفهوم ارتكاب جرم بدون علم به اثر تقصیر در رفتار مباح یا جرمی است و در قانون وضعی عنصر معنوی جرایم غیر عمدی را میتوان به اراده ارتكاب رفتار

در حال پیش بینی یا کوتاهی در پیش بینی تحقق نتیجه مجرمانه تعریف نمود.

۱۴. استثنایی بودن، مقید بودن به نتیجه و مجازات خفیف تر نسبت به جرایم عمدی، ویژگی های جرایم غیر عمدی در شریعت اسلامی و قانون وضعی است.

پیشنهادات

چنانکه معمول است در ختم تحقیق موضوع مورد بحث یک سلسله پیشنهاداتی باید صورت بگیرد تا رهگشای مشکلات بوده و به غنای پژوهش های علمی افزون گردد.

بنده بعد از تحقیق همه جانبه موضوع نکات آتی را پیشنهاد مینمایم:

۱_ دانشمندان امت اسلامی باید تحقیق همه جانبه در مورد عنصر معنوی جرائم و جزاها داشته باشند ، چون که در زمینه منبع علمی مستقل وجود ندارد.

۲_ برای سارنوال ها و قضات لازم است تا در زمینه تحقیق، تحقق عنصر معنوی دقت داشته باشند.

۳_ تعریف جامع و مانع برای اراده در کود جزای افغانستان وجود ندارد. مقنن باید تعریف جامع و مانع را انجام دهد.

۴_ اینکه آیا جهل موضوعی از اباحت قانونی است یا خیر؟ در این موضوع متن قانون حکم صریح ندارد، میشود مقنن به صراحت بیان کند تا معلوم گردد که از اسباب اباحت است یا از اسباب رافع مسؤلیت.

۵_ جهت تحقق هدف فوق باید در نصاب تعلیمی پولیس جنایی، عناصر جرم بالاخص عنصر معنوی گنجانیده شود، تا باشد جامعه سالم و با فرهنگ بار آید.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلونه پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.ed.af